

A szocialista elosztásról

Olyan kérdések, hogy mit jelent az egyenlőség a fogyasztási cikkek elosztásában és hol tartunk a megvalósításában nemcsak közgazdászokat, politikusokat, hanem társadalmunk legszélesebb közvéleményét is élesen foglalkoztatják. *Forgács Katalin* (egyetemünk volt oktatója) és *Egető Emese* a közelmúltban megjelent „Szocialista egyenlőség az elosztásban” című könyvében ilyen kérdéseket sokoldalú elemzésére és színvonalas megválaszolására vállalkoztak.

A kötet szerzői a szocialista egyenlőség alapvető megnyilvánulásának a végzett munkához igazodó bérezést tartják. Az emberek azért lehetnek alapvetően egyenlők egymással, mert a szocializmusban nem a születési előjogok, a megszerzett vagyon határozza meg társadalmi helyzetüket, hanem főleg a képességek szerint teljesített munka. A munka szerinti elosztás törvénye lényegéhez tartozik a mérő funkció mellett az ösztönző funkció is. A két funkció belső egysége, egybeesése azonban csak „ideális” esetben létezik. A mindennapi életben egybeesésük állandóan újratermelődő elmentmondások feloldásának eredményeképpen jön létre. Így a bérek rangsora folyamatosan változik és csak megközelítően felel meg a munkák bonyolultságának.

A végzett munkához igazodó bérezés igen eltérő megjelölést biztosít a különböző összetételű családoknak. Nálunk a szükség-

letek szerinti elosztás „előhírnökeiként” felfogható társadalmi juttatások egy része hivatott mérsékelni ezeket a differenciákat. A szocialista egyenlőség e tekintetben úgy érvényesül, hogy egyre több egyenlő juttatás (pl. családi pótlék, nyugdíjkorhatár) és kedvezmény (gyógyszerellátás stb.) illetik meg a családokat függetlenül attól, hogy melyik társadalmi osztályhoz tartoznak. A szerzők foglalkoznak az életszínvonal közelítésének kérdéseivel is. Megállapítják, hogy a nagyüzemi mezőgazdasággal rendelkező szocialista országokban egyes elemek kiegyenlítésének társadalmi feltételei már kialakultak. A továbbhaladás viszont egy hosszútávú program végrehajtását igényli.

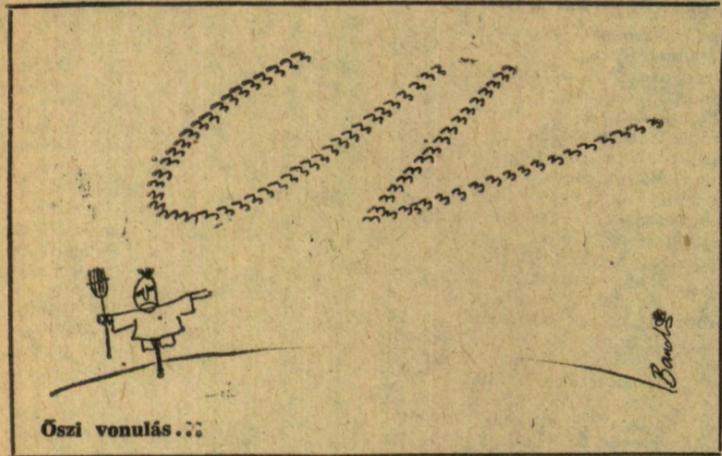
A könyvnek témája az ipar és a mezőgazdaság közötti ár-és jövedelemdiszparitás okainak vizsgálata is. A két nagy társadalmi osztály: a munkássztyál és a parasztság jövedelmének nagyobbik része a munkajövedelem szerkezeté és a társadalmi juttatások nagysága. A szerzők új módszerekkel, széles körű statisztikai bázison állva mutatják be az egy főre jutó személyes nomináljövedelem, majd ezt követően a reáljövedelem kiegyenlítésének folyamatát hazánkban. Igen fontos megállapításuk, hogy az osztályok közötti jövedelemazonosság hosszabb távon érvényesülő, minőségi kategóriája a szocialista elosztási viszonyoknak.

SIPOS MIKLÓS

Tudományos szocializmus acta

A JATE Tudományos Szocializmus Tanszéke actáinak XV. kötete jelent meg a napokban. Első részében dr. Nagy Lászlónak *A nemzeti felszabadító mozgalom problémái Algériában 1942–47* című cikkét közli, amely — mint azt a szerző előre bocsátja — egy készülő nagyobb munka egyik fejezetének vázlatát. Közleményében Nagy László az általa feltárt dokumentumok segítségével ad tömör összefoglalást a jelzett időszakban Algériában uralkodó erőviszonyokról, pártharcokról. Különös figyelemmel elemzi az

Arab Kommunista Párt politikáját, s rámutat arra, hogy a baloldali erők tevékenységének eredményeként fejlődött az algériai nemzeti mozgalom az egész nemzetet átfogó tömegmozgalommá. — A kötet második része *Farkas Józsefnek Az ipari és mezőgazdasági munkásság szakmai szervezkedése és bérharc 1896–1897-ben* című tanulmányát tartalmazza. A dolgozó osztályok helyzetét, szervezkedését, akcióit, bérharcait, s azokban a különböző pártok és szakmai szervezetek szerepét vizsgálja.

Gondolat-kiadványok

Két érdekes — s bizonyos egyetemi körben is érdeklődésre számítható — kötetet jelentett meg a közelmúltban a *Gondolat* Kiadó. *Trần Duc Thao* vietnami filozófus művét *A nyelv és a tuát* címmel adták ki. A kötet három, egymással összefüggő tanulmányt tartalmaz, amelyekben történeti megközelítésű, materialista vizsgálódással keresi, tételeken, a nyelv és a tudat eredetét. Különösen érdekes *A szinkretikus nyelv* címet viselő második kutatási rész, amiben a vietnami gondolkodó arról értekezik, hogy a termelés fejlődése és a nyelvhasználat összetettebb válása miként egyazon folyamat.

Tudomány-közösség-művészet címmel szovjet szociológusok ta-

nulmányait válogatta egy másik kötetbe a TIT kiadója. A tudományos-technikai forradalom és a társadalmi haladás kapcsolatának problémáit vizsgálja a könyv első tanulmánya, B. A. Grusin pedig a tudományos információ termelési módjait elemzi. A szocialista életmód kutatásának módszertanáról értekező dolgozat után a kollektív szociálpszichológiai elméletéről olvashatunk a gyűjteményben. A befejező tanulmány — „A szokás, mint a társadalmi szabályozás formája”; „Etnosz és család a Szovjetunióban”; „A művészet szociológiai vizsgálatának problémaköréről” — nemcsak a témával foglalkozó kutatók számára érdekes olvasmányok.

Stúdiószek Szegeden

A kecskeméti és szegedi felsőoktatási intézmények kollégiumi stúdióinak munkatársai december 1–3. között találkozó tartanak az Apáthy kollégiumban. A területi találkozó résztvevő tiz stúdió munkájáról rendezett szakmai, technikai és módszertani tanácskozás a diák-munkatársak továbbképzését szolgálja, s megbeszéli a további együttműködés lehetőségeit. Sor kerül közös műsor készítésére — amit Mikuláskor egyszerre követik majd valamennyi kollégiumi rádió —, s lesz vidám vetélkedő is. (A találkozóról lapunk következő számában részletesen beszámolunk.)

Pályázati felhívás

A MOTESZ Egészségügyi Szervezők Tudományos Egyesületének Ifjúsági Tagozata egyetemi, főiskolai hallgatók és fiatal diplomások részére pályázatot hirdet az alábbi témakörökben:

1. A munkaszervezés (munkamegosztás) javításának lehetőségei az egészségügyi intézményben (szolgálatnál, munkakörben).

2. Az egészségügyi dolgozó helye a társadalomban.

A pályaműveket maximálisan 40 oldal terjedelemben, oldalanként 30 gépelt sorral, jellegesen, két füzött példányban kérjük beküldeni 1979. MÁRCIUS 31-IG Búza Domonkos címére (OTKI Egészségügyi Főiskolai Kar, Bu-

dapest, IV., Erkel u. 26. 1046.) A pályázók nevüket és címüket egy jellegű ellátott borítékban mellékeljék.

Az értékelésnél előnyben részesülnek azok a pályázók, akik a szakirodalom felhasználása mellett saját vizsgálatukról is beszámolnak.

EREDMÉNYHIREDETÉS 1979. május hónapban lesz.

PÁLYADÍJAK:

- I. díj 1500,— Ft
- II. díj 1000,— Ft
- III. díj (3 db) 500,— Ft
- IV.—X. díj könyvjutalom.

IFJÚSÁGI MUNKABIZOTTSÁG

Magyarok Odesszában

„Odessza csodálatos panorámát nyújt az érkezőnek: templomok, görög stílusú tornyokkal, a középületek és magánházak, a fennsík, amelyen a város elterül, a tenger látványa meglepetéssel és gyönyörűséggel tölti el az utast, akit kifárasztott a podóliai síkság egyhangúsága, és elgyöngyítették a szokatlan étkezések és éjjeli szállások. A meglepetést csodálat váltja föl, amikor a városba érve megpillantjuk a széles, nyílegyenes utcákat, melyeket oszlopokkal gazdagon díszített, szép házak szegélyeznek kétoldalt, és amikor elgondoljuk, hogy mindez harminc évvel ezelőtt még nem létezett.”

Az idézett sorokban a magyar világtudós Besse János Károly 1829-ben örökölte meg a Fekete-tengeri kikötőváros máig megőrzött panorámáját. A kép sokunknak ismerős, sok magyar, különösen szegedi járt az utóbbi két évtizedben a testvérvárosban, akik vajmi keveset tudhattak arról, hogy a Duna—Tisza tájáról kik is fordultak meg ott előttek. Péter László *Odessza és a magyarok* címmel módszeres aprómunka eredményeként — javarészt a Délmagyarországban, illetve a Tiszatáiban már megjelent írásaiból — állított össze egy kötetet, amelyet a Somogyi-könyvtár kiadványai 22. számaként éppen most, a kinti barátság hét alkalmából adott ki, amelyből Odesszát járt hazánkfiai időmosta emléke elevenedik meg.

Bessétől tudjuk, hogy az erdélyi születésű Thom Sámuel osztrák (—magyar) konzul akkor már negyven esztendeje élt itt, így minden bizonnyal a II. Katalin által 1794-ben alapított város első magyar lakója lehetett. O egyébként arról is nevezetes, hogy a száműzött Puskin bensőséges baráti köréhez tartozott. Nem sokkal Besse érkezése előtt halt meg a Bereg megyei születésű Orlay János orvosudor. cári államtanácsos is, aki 1826-ban nyert kinevezést a városalapító polgármesterről elnevezett Richeieu-akadémia élére. Először tőle érdeklődött a dorozsmai születésű Jerney János az állítólagos kanykózi magyar törzsek felől: majd 1844-ben maga is útra kelt az őshaza felkutatására. Tudósításában és könyvében (*Jerney János' keleti utazása a magyarok' őshelyeinek kinyomozása végett. Pest 1851.*) Részletesen beszámolt Odesszáról és hazai vonatkozásairól, felfigyelvén nemcsak a híresebbekre, hanem az ott dolgozó két magyar asztaloslegényre és a vízherdó székelyekre is. Az első magyar utazók a várost csodálva sem hunvtak szemet a cári rendszer elnyomó intézményei fölött: Jerney pl. elítélően írt a cenzúráról, amint egy azidőtávát — 1842-ben — ott járt Noeél István nevű magyar kertész is arról számolt be, hogy a káthetes vesztegdeből (karanténból) szabadulva az Oroszországgal foglalkozó könyveit nem kapta vissza. (Még valamit tőle: „...magyarul is hallottam teremtetézni az utcán”.)

A régiak után egy modern utazó, Csudálov Román tanár *Nan-keleti tájak* (1997.) című munkájában a városkép megajánlásával együtt az e század eleji polgári Odesszáról is hírt ad: „A város minden talpalatnyi helyén csupa élet, csupa mozgalom, Fénves ületek, gyárak, bankok, forralmi rakományok egész tömkelege van itt együtt, melyek reggeltől napestig telvék, sürgő-

lódó és fáradhatatlanul dolgozó emberekkel.” Nem feledkezhetett meg az 1905. évi forradalom eseményeiről sem:

„A Potemkin hadihajó matrózai egész Oroszországra nézve figyelmeztető módon játszották el Odessza kikötőjében az orosz szabadságharc első komolyabb fölvozásait.”

A polgári demokratikus forradalmat követő kegyetlen megtorlás vetette hozzánk a dél-ukrajnai születésű Belocerkovszky Antalt, „*Lenin országának egyik fiát*”, aki már 1903-ban részt vett a fényképészek és nyomdászok sztrájkjában, 1905-ben pedig az OSZDP tagjaként az odesszai forradalmi mozgalmakban. Feleségével Bécsen (1907) és Budapesten (1908) keresztül 1909 őszén érkezett Szegedre. Itt lett tagja az MSZDP-nek. Az általa vezetett szocialdemokrata baloldali ellenzéki csoport volt a magva a KMP szegedi szervezetének. A Csillagba zárt, francia őrizet alatt álló orosz missziót csellet kiszabadítva részt vett a Tanácsköztársaság hadseregének nemzetközi toborzó bizottságában, majd a szatymazi demarkációs vonal melletti egységek politikai biztosa lett. A bukás után szökés a szerb megszállási zónába, szegedi bujkálás és két éves bécsi emigráció következett. Hazánkban született gyerekeivel együtt 1922-ben jutott ki a Szovjetunióba, ahol 1946-ban bekövetkezett haláláig jelentős megbízatásokat látott el. Személyében a szegedi forradalmi munkásmozgalom jeles, internacionalista harcosát tisztelhetjük.

A jó szemmel olvasó szerző Józsa Antal hadtörténész egyik tanulmányában arra is felfigyelt, hogy a százezer magyar internationalista vöröskatonából 1918-ban jutott Odessza védelmére is. Egy szovjet emlékező szerint parancsnokuk egy bizonyos Melcsuk Miklós volt. Arról már a hazai hadbírósgái ítéletek tanúskodnak, hogy mi lett a sorsuk a város eleste után...

Fogollycsere révén jutott a Szovjetunióba 1922-ben Berzeviczy Gizella, aki 1919-ben a budapesti Erzsébet Nőiskola igazgatója volt. A szocialista meggyőződésű tanár 1926-tól az odesszai pártfőiskolán, később a tanárképző főiskolán tanított marxista—leninista filozófiát, illetve történelmet. Intézetit párttitkár is volt.

A magyar zenekultúra jeles követeként járt Odesszában Bartók Béla, akinek 1929. január 9-i hangversenyéről négy cikkben is hírt adott az akkori odesszai esti lap. A szegedi születésű Balázs Béla a 30-as évek közepén — helyi klikkek ellenzésével és egyes magyar emigránsokkal dacolva — *Brunner Károly* címmel antifasiszta gyerekfilmet forgatott az odesszai filmstúdióban. A jeles filmesztétának, a *Valahol Európában* írójának első sajtófilmjéből egy kópia maradt meg: a szerző több jelenet képét közli.

A kis könyvecskében fel-felbukkannak az irodalmi kapcsolatokat mozzanatai. Megtudjuk belőle, hogy az első oroszra fordított magyar vers, Berzsenyi Dániel *A táncok* című költeménye, az Odesszai Almanach 1839. évi kötetében jelent meg. Az persze már inkább szovjet barátainknak lesz érdekes, hogy Ady Endre a Budapesti Napló 1905. decemberi számában *Odessza és Cannes* belső címmel cikket írt. (A kritikai kiadásban e *Jegyzetek a napról*

főcímű viselő cikkben oroszosan Ogyesszaként szerepel a város, amit szerzőnk igen helyesen vissza ukránosított Odesszára. Vö.: AEOPM VII. 66—67.)

A Hét 1906. január 21-i számában publikálta Kiss Józsefnek *A Knyáz Potyemkin* c. híres versét. A magyar sajtó egyébként akkoriban tele volt az oroszországi, egyebek mellett a Potyemkin újáról szóló hírekkel. Megemlíthető volna a szerző is, hogy a Kolozsvári Friss Újság, melybe akkoriban a fiatal Kun Béla is sok cikket írt, több írásában, köztük *A forradalom csatahajója* (1905. július 2.) címűben is együttérző lelkesedéssel írt az orosz forradalomról. (Vö.: Dersi Tamás: *A publicista Kun Béla. Pályakezdő korszak*. Bp., 1969. 69. 181.) Emellett talán érdemes lett volna az akkori szegedi lapok tudósításai- ból is idézni.

A magyar költők közül először, 1934-ben Illyés Gyula járt Odesszában. Nemrég újra kiadott *Oroszország* c. híres „útjelésében” kissé szürke képet festett a város akkori, átmeneti világáról:

„Az utcák kopottak, szegényesek, de tiszták: a szűkségbe jutott gazdagok rátartóságával őrzik hajdanai díszüket. A széles bulvárokön ma is konfliktusok járnak, mintha a város a változás óta gyászban ülne, nem vett volna tudomást a világ folyásáról.”

A népi írók másik nagy alakja, Veres Péter 1950 nyarán magyar parasztküldöttség tagjaként járt kint. A szerző *Ukraina földjén* c. írásából idézi többek között azt, hogy az író a széles kerítéseket „a feudális társadalomban felnőtt kapitalizmus maradványainak” tekintette. (Tanúsíthatom, hogy az egykori villanegyedekben e kerítések ma is megvannak.) Azt is megfigyelte, hogy a nagyvárosias mozgalmasság és a kisvárosias otthonosság keveredik itt. „az odesszaiak is kijönnek az utcákra, terekre, parkokba, s késo éjszakáig folyik a városi élet.”

A napilapokban megjelenő történetpublicisztikai cikkeknek — néha persze okkal — nincs túl nagy szakmai becsületük. E gyűjtemény mégis azt bizonyítja, hogy ha van érdemi és új elem bennük, megérdemlik a hozzáférhetőbb formában való megőrzést is. Tudunk arról, hogy a szerző időközben egy másik, hasonló műfajú gyűjteményt is összeállított *Arcok és harcok a szegedi munkásmozgalom történetéből* címmel, melynek megjelenését érdeklődéssel várjuk.

E kötetet egyébként *Fenyvesi István* összeállításában terjedelmes jelleű rezimé zárja (75—100), amely a szovjet olvasóknak bizonyos szempontból többet is ad az eredeti cikkeknel, hiszen teljes terjedelemben közli pl. az említett költeményeket.

Az időben utolsó *Szegediek Odesszában* című 1962 júliusában keltezett beszámoló óta új fejezet íródott a kapcsolatok történetében. Ennek megőrkítése a mai krónikáinak szép feladata. Magam az 1968-as és 1969-es építőtáborozás után tavaly ilyenkor jártam rövid tanulmányúton Odesszában. A mostanihoz hasonló szép koraösi időben jártam a város széles utcáit, sétáltam a meredek tengerparton; ismerkedtem a társtársakkal, forgattam az egyetemi könyvtár katalógus céduláit... Barátainknak örömmel küldöm most el ezt a kis könyvecskét.

RUSZOLY JÓZSEF